

Notat

Sterke/svake sider ved Tynset og Røros som regionsentre og flaskehalsar for samspillet mellom kommunene i Fjellregionen – utkast

Regionrådet for Fjellregionen har i forbindelse med arbeidet i prosjektet «Tynset og Røros som motorer i regional utvikling i Fjellregionen» valgt å utarbeide en faktabasert «Samfunnsanalyse av Fjellregionen».

Denne analysen er et viktig bakgrunnsdokument både for det vidare arbeidet med å utvikle de to regionsentrene som motorer i regional utvikling, annet utviklingsarbeid i regionen og planarbeidet i den enkelte kommune.

Administrasjonen i regionrådet har innhentet en stor mengde detaljinformasjon både om de enkelte temaene som er presentert i rapporten og temaer som er prioritert bort for ikke å gjøre dokumentet for omfattende. Denne informasjonen er tilgjengelig for alle interesserte og vil bli brukt aktivt i det vidare arbeidet!

I det nasjonale Byregionprogrammet, som prosjektet «Tynset og Røros som motorer i regional utvikling i Fjellregionen» er en del av, er det satt spesiell fokus på å få fram sterke og svake sider ved sentrene og hvilke flaskehalsar som finnes for samspillet mellom regionsentrene og omlandet.

Dette notatet er en sammenfatning av vurderingar rundt disse temaene, og bygger på en spørreundersøkelse blant formannskapsmedlemmene i Tynset og Røros, dokumenter utarbeidet av kommunene, en serie dialogmøter og samtaler, diskusjoner i styringsgruppa og prosjektledelsens egne vurderingar fra utviklingsarbeidet i regionen over tid.

Styrker og svakheter ved Tynset som regionsenter:

Tynset har et mangfold i næringslivet, men en sterk vekt på offentlig sektor. Plassering i forhold til jernbane og RV3 er også en styrke. Tynset er svakere på reiselivs utvikling enn Røros, men har et sterkt landbruk med tilknyttede næringer. Det er også en god holdning til kunnskap, læring og kompetanse.

Tynset er et viktig handelssenter, med mange viktige funksjoner også for innbyggerne i nabokommunene. Servicetilbudet har et godt omdømme. Kommunen framstår som godt drevet. Ildsjeler gjør en flott jobb både for handel og arrangementer. Innbyggerne både i Tynset og nabokommunene samles når det gjelder, noe flere aksjoner for å bevare sykehuset er et eksempel på.

I forhold til svakheter pekes det på følgende (uten at det nødvendigvis dokumenteres):

- Har et visst bypreg, men fremstår som et kjedelig sted
- Rotete sentrum, behov for et samlende torg som fokuserer på handel
- Stagnert utvikling i næringslivet og svakt miljø i flere næringer
- Handelsstanden møter store utfordringer med netthandel
- Handel og billiggjeder, tidligere dro en del rørosinger til Tynset, men nå har tilbudet blitt mer variert på Røros og redusert noe av handelslekkasjen.
- Færre større arrangementer enn på Røros
- Ikke tilfredsstillende hotelltilbud
- Holdninger hos enkeltpersoner, som ikke ser verdien av samarbeid med omverdenen i stor nok grad, deler for lite og holder ting til brystet

Tynset kommune har nå Kommuneplanens samfunnsdel 2014-2026 med visjonen «**Tynset for alle!**» ute på høring. I denne planen er Tynset som regionsenter ett av fem satsingsområder sammen med arbeidsplasser, kompetanse, folkehelse og tjenester.

Det pekes på følgende utfordringer i forhold til rollen som regionsenter:

- Samarbeidet mellom regionsentrene Tynset og Røros
- Kommunikasjonsløsningene innad i regionen og mot Oslo og Trondheim
- Ordningene rundt bruk av virkemidler øremerket utvikling i området
- Kommunens rolle som samarbeidspartner for næringslivet

Målsettingen er formulert slik:

«Vi vil at Tynset skal utvikle seg videre som senter for omkringliggende regioner. Vi ønsker en positiv utvikling og et godt samarbeid mellom kommunene. Tynsets tradisjoner og kvaliteter mener vi er et godt bidrag til og grunnlag for vekst og utvikling i hele regionen.»

Styrker og svakheter ved Røros som regionsenter:

Røros har en sterk industrihistorie og er flinke til å ta vare på kulturminner, noe som har bidratt til å bygge Røros som en sterk merkevare. Industrien står fremdeles sterkt, med et godt samarbeid mellom industribedriftene. Videre er lokalmat og turistnæringen sterk.

Det framheves dessuten:

Småbyatmosfære, mangfold med hyttefolk

Kulturtilbud

Interessant bebyggelse i sentrumsgatene

Ressurssterke interessenter – hytteeier og bedriftseiere

Sterke fagmiljø, verdensarv gir sterke statlige føringer

Nærhet til Trondheim/Sør-Trøndelag

Flinke til å rendyrke og satse på noen få store arrangementer, internasjonalt fokus

Et godt utvalg av butikker, handelssentrum

Flyplassen

Dyktig på merkevarebygging, spesielt rundt mat

Sterk industri, med et ambisiøst miljø og internasjonal satsting

Har klart å tiltrekke seg unge gründere/unge mennesker som satser

Noen svakheter det pekes på:

- Demografien, med en stadig eldre befolkning
- Miljøet være litt «satt»
- Holdninger hos enkeltpersoner, som ikke ser verdien av samarbeid med omverdenen i stor nok grad, deler for lite og holder ting til brystet

Røros kommune har startet arbeidet med å lage en ny kommuneplan for perioden 2016-2028.

Planprogrammet fastsettes endelig av kommunestyret i november, og det er lagt opp til at sittende kommunestyre skal ferdigbehandle samfunnsdelen (gjeldende plan ble vedtatt i 1994). Røros som regionsenter er ett av temaene som skal behandles.

Her heter det blant annet:

«Foreløpig og helt overordnet kan man kanskje si at Røros sine utfordringer på den ene siden er knyttet til aldrende befolkning, fødselsunderskudd, manglende befolkningsvekst og generelt for lite variert og robust næringsgrunnlag / svak økonomisk vekst. Dette er en situasjon som er tilsvarende for mange andre distriktskommuner og som forsterkes ved at Røros ligger i en distriktsregion som har så lang avstand til en større byregion at man i liten grad kan basere seg på arbeidspendling. Regionen samlet sett, og spesielt ytterkantene i regionen, har betydelig befolkningsnedgang og mer ensidig næringsgrunnlag.

På den andre siden har Røros betydelige og i nasjonal sammenheng særegne ressurser, kvaliteter og verdier i form av kulturminneverdier, landskapsverdier, uberørt natur og sør-samisk befolkning, kultur og næring. Det relativt betydelige forvaltningsansvaret kommunen har for nevnte verdier representerer i noen situasjoner begrensninger på hva som kan tillates. I andre situasjoner representerer nevnte verdier en mulighet for økt verdiskaping og utvikling.

Mye taler for at Røros også har en utfordring i å bli bedre på å drive planprosesser og forvaltning som på en bedre måte evner å balansere hensyn til vern på den ene side og hensyn til utvikling på den andre.»

I planstrategien er det totale utfordringsbildet for Røros oppsummert som følger:

Vekst

- Økt folketall
- Flere arbeidsplasser
- Bedre infrastruktur
- Flere sentrumsnære boliger og tomter
- Bedre folkehelse
- Tydeligere regiontilhørighet

Vern

- Forvalte kulturarven i samsvar med internasjonale forpliktelser
- Bærekraftig forvaltning av naturressurser
- Klimavennlige løsninger

Arbeidsform

- Tydeligere forvaltningsstrategier
- Bedre arealdokumentasjon
- Mer involverende planprosesser
- Større tverrfaglighet og helhetlig tilnærming

I kommunens strategiske næringsplan, vedtatt i juni 2012, fremheves kvalitetene ved Røros sentrum og en styrking av det historiske sentrum som viktig for utvikling av handel, reiseliv og å være attraktiv som bosted.

I planstrategi for Røros kommune 2012 – 2015 vedtatt i kommunestyret 29.11.2012, påpekes det regionale perspektivet og regionsenterrollen flere steder. Under avsnittet Regionale føringer og planer står det blant annet:

“ Det er nødvendig med økt fokus på at Røros ut fra avstander , bolig- og arbeidsmarked, kultur og allerede etablerte samarbeidsrelasjoner utgjør ett av to regionsentre i fjellregionen.”

I det arbeidet som nå skal gjøres med kommuneplan skal overordnet visjon, mål og strategi formuleres.

Flaskehalsen for samspill med nabokommunene

De åtte kommunene i Fjellregionen har lang tradisjon for samarbeid og etablerte allerede i 1995 samarbeidsorganet Regionrådet for Fjellregionen sammen med Hedmark fylkeskommune og Sør-Trøndelag fylkeskommune. Rådet driver i dag sin virksomhet med utgangspunkt i Strategisk plan for Fjellregionen og andre styringsdokumenter, som finnes på www.fjellregionen.no

Det foregår et utstrakt samarbeid på mange områder med varierende geografisk deltakelse. Det er derfor på plass et godt grunnlag for å utvikle samarbeidet videre og ta fatt i de utfordringer og/eller flaskehalsen som finnes.

Oppsummert synes det å være tre hovedstikkord som kan være flaskehalsen for samspillet mellom regionsentrene og nabokommunene:

- **Holdninger**
- **Rammebetingelser**
- **Geografi**

Holdninger

Det er ikke gjennomført noen kvalitativ undersøkelse om hvorvidt holdninger hos enkeltpersoner eller organisasjoner er en flaskehals for en positiv utvikling i regionen.

Men gjennom enkle spørreundersøkelser og samtaler pekes det på at det fortsatt må arbeides med holdninger hos enkeltpersoner og organisasjoner, som ikke ser verdien av samarbeid med omverdenen i stor nok grad, deler for lite og holder ting til brystet. Det er ulike oppfatninger om hvor omfattende denne utfordringen er og hvor den måtte være størst.

Uansett er det viktig å jobbe videre med holdninger både hos seg selv og i fellesskap dersom man vil utvikle et godt samarbeid videre!

Rammebetingelser

Dette dreier seg om rammebetingelser både fra statlige og fylkeskommunale myndigheter samt kommunene og det øvrige samfunnslivet lokalt.

Noen eksempler:

- Differensiert arbeidsgiveravgift
- Landbruksoverføringer
- Bruk og vern
- Regionale utviklingsmidler fra sentrale myndigheter
- Utviklingsmidler fra kommunene til det lokale fellesskapet
- Transporttilbud
- Bredbånd- og mobildekning
- Utfordringer med to fylkeskommuner og samhandling om videregående opplæring
- Utfordringer med to fylkesmenn med ulik politikk og tidsplaner
- Politidistrikt med ulike vaktordninger

Geografi

Regionen har i mange år vært opptatt av å redusere avstandsurempene. De fleste områdene ligger langt fra nærmeste by, enten det er snakk om Trondheim eller Hamar. For flere av innbyggerne i kommunene i Hedmark er det faktisk raskere å reise til Trondheim enn fylkeshovedstaden Hamar. Kommunene er også omfangsrike hver for seg med Rendalens som den største med et areal på nesten 3200 kvadratkilometer.

Dette gir meget store utfordringer i forhold til blant annet transport og annen logistikk når en større grad av samhandling står på dagsorden.

I spørreundersøkelsen blant medlemmene i formannskapene ble det pekt på følgende forhold da de ble bedt om å peke på flaskehalsen:

- Kulturforskjeller mellom kommunene (Røros industri – Tynset landbruk)
- Fylkesgrensa som går gjennom regionen
- Forståelse av betydningen av samarbeid
- Snerversyn, grøftesyn og mistro
- Gammel tankegang om intern konkurranse
- Uklar lederforankring
- Politisk treghet
- Må samarbeide om å promotere regionen. Må promotere oss som moderne og vise til alle tilbud og fordeler vi har
- Lokaliseringsstrid
- Enkeltkommuner blokkerer for tiltak og initiativ
- Begrenset kollektivtilbud
- Endrede ytre rammebetingelser – f.eks. differensiert arbeidsgiveravgift

Røros/ Tynset 16. oktober 2014

Rune Jørgensen/Kari R. Granlund